

Radikal

Uredništvo:

Kočevje štev. 58.

Upravništvo:

Kočevje štev. 18.

Gospodarski, politični in kulturni organ.

Izhaja vsako drugo soboto zjutraj.

Naročnina:

za celo leto Din. 15.
sicer sorazmerno.

Inserate:

cela stran Din. 800,
sicer dogovorno.

K položaju.

Kočevje, sredi septembra 1922.

Preteklo nedeljo se je vršil v Zagrebu shod intelektualcev, in sicer pred vsem onih naših mož, ki ne pripadajo nobeni politični stranki. Javno izrečeno politično besedo takih mož, ki pred javnostjo niso vezani ne na gotovo politično smer ne na gotove obzire strankarske discipline, je gotovo vzeti resno v pretres. Na čelu teh mož, ki se rekrutirajo iz vseh inteligenčnih poklicev, sta stopila naši javnosti iz borbe za jugoslovansko idejo simpatično znana moža: Hrvata Dr. Trumbič in Dr. Smodlaka. Tej jedro tvoreči skupini zborovalcev so se pridružili tudi posameznim strankam pripadajoči odlični poedinci, nekateri tudi proti volji svojih strank, da k položaju in eventualnemu izhodišču iz njega zavzamejo svoje stališče. Tako se je zbralo približno 2000 mož iz cele naše države brez razlike vere in plemena in vsi ti so se, premotrivši celotni notranji položaj naše države, izrekli soglasno za narodno edinstvo, monarhijo in široko samoupravo ljudstva s povečanjem v ustavi predvidenih pokrajinskih jedinic in njih kompetence.

Ta glas, ki očitno ni izšel iz strankarsko-političnega ozračja in ima le namen doprinesti svoj obolus k ureditvi prilik širne svoje domovine na način, ki bo znižal nezadovoljnost na najmanjšo mero ter izpodbil

tla raznim prišaptujočim podzemnim izpodkopalcem, se na merodajnih mestih ne more prezreti. Res, da za temi možmi danes ne stoji še odločujoča politična moč, toda ni prezreti, da je ogromna večina Slovencev in Hrvatov za nerazdeljeno Slovenijo, ozir. Hrvatsko in da se s prihodnjimi volitvami utegnejo subjektivni nosilci državne moči popolnoma spremeniti, posebno ker je jako verjetno, da bodo avtonomistične politične stranke Slovenije in Hrvatske skušale za volilno parolo „avtonomija“ pridobiti volilce tudi drugih krajev, n. pr. Vojvodine, Bosne, Črne gore itd. In ker se vladati pravi tudi predvideti in potrebno ukreniti, zagrebškega glasu tudi najzagrizenejši centralist Pribičevićega kova ne bo mogel prezreti.

Toliko k notranjemu položaju.

Kar se pa tiče zunanje politike, predvsem ni prezreti prizadevanje Italije in Anglije iztrgati Romunijo iz Male antante in stvoriti iz nemško-madžarsko-romunskega klina, ki se zajeda v slovansko meso ter loči severne Slovane od južne, to je iz Avstrije, Madžarske in Romunije pod vodstvom Italije protislovanski srednjeevropski blok. Italija in Anglija ta svoj cilj zasledujeta z nenavadno konsekvenco, ki jo opažamo od koroškega plebiscita pa do navadnih razmejitev, kjer imamo Italijo in Anglijo zlasti v dvomljivih slučajih konsekventno proti sebi. V zadnjem času so pa ta načrt izdali tako

italijanski kot nemški časopisi; v Romuniji deluje zanj zlasti Marghilomanova konservativna stranka, ki straši duhove s — panslavizmom. Da nam Grška ni naklonjena, še manje pa sigurna, je jasno in je to zlasti l. 1915 z dejanji pokazala, ko se ni ženirala pogaziti pisano zavezniško pogodbo; ne smemo misliti, da tiči za vsem le Konstantin. Vzrok leži globlje; poleg razlike v značaju obstajajo tudi interesna nasprotstva, ki se dajo strniti v besedo — Solun.

Vzpričo teh okoliščin je zunanja politika naše države skrajno težavna; prevdariti bo zlasti, če naj se ne orijentira še bolj v francosko-slovanskem duhu, ter bo zlasti prevdariti, če niso že podani tudi za nas oni pogoji, ki so sklonili Francijo, da zavzima v grško-turškem sporu — bulgarofilsko stališče.

Eno pa mora biti neomajno: za ljudi, ki nam pred nosom snujejo protislovanski nam sovražni blok, ne pare in ne enega vojaka!

Železniška in strankarska politika Samostojnih.

Do letošnjega poletja je veljalo kot nesporno, da se ima Slovenijo zvezati z morjem preko Kočevja, ker bi bilo to brezdvomno najkrajša in zato tako glede graditve kot tudi glede obratovanja najcenejša in najhitrejša

Dolgovi.

Gospa Martinčičeva, soproga državnega uradnika v X. činovnem razredu, je imela že skozi več mesecev vsakega prvega v mesecu naporni študij. Na mizi sta ležali dobavni knjižici trgovca in mesarja, več listkov, popisani z okorno pisavo — očitno račun čevljarja. In gospa je adirala in adirala. Parkrat se je zmotila in začela — znova. Gospod soprog desetega razreda je sedel poleg, pušil melanholično svojo „šport“ in gledal za smrdljivim dimom.

„Že gotova?“

„Počakaj. Kam se Ti pa mudi? Ti nikdar...“

„Saj vem, vem — račun šepa. Koliko ima dobiti kramar?“

„Dvatisoč dvesto“

„Preveč smo se pasli.“

Žena se užali.

„Veš vzela sem nekaj cikorije naprej, ker se silno draži.“

„Seveda kava mora biti. Koliko ima dobiti mesar?“

„Štiristo.“

„Samo? Naj še malo počaka, mrcina. In čevljar?“

„Štiristo, še od prejšnjega meseca.“

„Moji podplati so razstrgani, treba nova. Plačaj mu. Kaj še?“

„Stanovanje, premog, luč, voda...“

„Koliko še ostane?“

„Ostane? O še ostane — za poravnati. Ampak veš... mislila sem, če bi ne bilo boljše, da kupujem od jutri naprej pri novem trgovcu, ki je zadnjič odprl trgovino — on me tako prijazno pozdravlja. Stari je postal tako neprijazen in prezirljiv.“

„No, če je tako prijazen — kakor veš. Pa da ne pozabim: Nesi mojo sivo obleko h krojaču, da mi jo obrne.“

„Pa bila je že enkrat obrnjena.“

„Vem, vem, pa meni se zdi, da je na prvi strani precej boljše... Zato naj se obrne zopet nazaj.“

„Pozabila sem Ti povedati, da morata dobiti Erna in Anica še ta mesec nove hlače, stare so zanič.“

„Eh pa naj se še te obrnejo. Servus!“

Martinčič je odšel naglih korakov v urad. Na cesti se je skrbno ogibal vsake lužice,

pripognjen naprej kakor da je zatopljen v globoke misli.

Vsedel se je v uradu za razpravno mizo pred svoj protokol. Sodnik pokliče: „Matevž Kosec!“

Vstopi samski sluga urada.

„Toži Vas gostilničar, da ste mu dolžni na hrani in da ne mislite plačati.“

Matevž, ki je doživel v svojem življenju že marsikak vihar, dela neumen obraz.

„Da ne mislim plačati? Seveda mislim plačati. Ampak sedaj ne morem.“

„Imate vendar svojo plačo in...“

„Treba živeti kakor kažejo razmere, ali kakor pravi Nemeč „nach der Decke strecken.“

„Je za veliko prekratka ta moja deka, gospod sodnik.“

Matevž je seveda obsojen, da plača v gotovem roku in poravna sodnijske stroške.

„Sprejemam obsodbo gospod sodnik.“

In Matevž napravi globok poklon ter se zmuzne skozi vrata.

Gospod Martinčič pa se drži na svojem stolu kolikor mogoče dostojanstveno in piše... piše... piše... Vi.

zveza kot mora to biti pri glavnih železnicah splošnega pomena z nalogo cenenege in hitrega izvoza in uvoza. Lokalni interesi morajo pri takih železnicah pred splošnimi stopiti v ozadje. Za lokalne interese se potem itak zgrade lokalne železnice kot od- in dovodnice glavne žile.

Ko so ta načela obveljala kot aksijom, se je pojavilo kakih 12 variant, kod naj se železnica izpelje, ki so se vse strinjale v priključitvi nove proge na že obstoječo Zagreb-Reka in ki so predvidevale nove gradnje od 25—50 km. Da se od dobrega izbere najboljše in doseže enotnost, so se koncem leta 1920 sešli v Kočevju legitimni zastopniki industrijskega, trgovskega in ostalega gospodarskega sveta kakor tudi političnih strank z nalogo, da se zedinijo na eno varianto in potem to zastopajo povsod enotno brez ozira na različne interese in stranke. Za Samostojne kmete je prišel baš takrat za poslanca izvoljeni posestnik Ivan Pucelj iz Velikih Lašč, za SLS župnik in poslanec Karl Škulj itd. Po daljšem premostranju se je zbor soglasno izrekel za varianto Kočevje-Brod Moravice. Izvolil se je takoj odbor, na čigar čelo je stopil ljubljanski župan Dr. Ivan Tavčar, za podpredsednika so pa bili izvoljeni veleindustrialec Dragotin Hribar iz Ljubljane, ter poslanec Karl Škulj in Ivan Pucelj. Iz srede tega odbora se je izvolil poseben aktivni komite, katerega je odbor poveril z nalogo, da oskrbi potrebna sredstva za trasiranje, da progo trasira ter da zanjo zainteresira javnost ter odločujoče faktorje. Na čelo tega komiteja je bil soglasno izvoljen industrialec Anton Kajfež iz Kočevja.

Ta komite je od odbora mu poverjeno nalogo častno izpolnil. Našel je denarna sredstva ter poveril trasiranje že par mesecev nato znanemu svetovnemu strokovnjaku v železniških gradnjah univ. profesorju inženirju Dr. Fran Musilu, ki je s svojim že izvežbanim štabom za nekaj mesecev progo trasiral in dal v tisk. Tisk je sedaj gotov. Vojno ministrstvo je ogledalo progo ter se izreкло za njo kot nujno potrebno. Celotno delo se je opravilo z majhnimi stroški — ca 1¹/₂ milijona kron — in v kratkem času naravnost vzorno, tako da se z graditvijo že danes lahko začne.

Toda nevoščljivost in konkurenca poznata le svoje koristi. V časopisju tretjega reda so se pojavili glasovi, češ čemu Nemeč trasira in ne zasluži Slovenec? Tam okrog Koprivnika ima par Slovencev, med njimi Dr. Brejc in Lušin iz Ljubljane, svoja posestva. Začelo se je z agitacijo proti recimo Musilovi progi, češ, da gre preveč po goratem svetu. Dokazalo se je nato, da ima projektirana proga manjši vzpon kot priključna Zagreb-Reka. Nasprotniki so prišli na to z lokalnimi argumenti, na kar so Musilovci odgovorili z gospodarskimi; dokazali so, da je njih proga že vsled gozdov visoko aktivna. Sedaj so zadeli v sršenovo gnezdo: čegavi so gozdovi? V ²/₃ Auersperga, Thurn Taxisa, Gizyja itd. in le v ¹/₃ malih posestnikov! Torej se železnica gradi za nje, in pa za Kajfeža seveda, že radi tega, ker vodi on pripravljavna dela! Itd. In rodil se je projekt Klodič-Hrovat, ki naj preko Črnomlja zveže Slovenijo z morjem (taka zveza preko Karlovcu že obstoja!) in sicer na Vrbovsko, na njo naj se pa priključi lokalna železnica Kočevje-Severin,

Nasprotniki so pri tem izgubili iz vidika. da cilj ne gre za lokalne interese, ampak za prvovrstno izvozno in uvozno železniško zvezo Slovenije z morjem, ki mora biti kar najkrajša, da lahko slovenski izvoznik in uvoznik tujcem s cenami konkurira. Ker Slovenija ne živi od zemlje, ampak predvsem od industrije in trgovine, ta pa predvsem od morja.

Nasprotniki Musilove proge so z naravnost občudovanja vredno naivnostjo šli na delo: mesto da bi študirali teren, izmerili progo, trasirali, izdali načrte in zemljevide, proračunali gradbene in vzdrževalne stroške, rentabiliteto itd., so pustili vse to v stran, tako da se še danes n. pr. niti ne ve, koliko bi bila proga Kočevje-Vrbovsko dolga, ampak so šli sklicevat shode krajevno organiziranih vasi, po časopisju so pa lagali, čez vodilne osebe Musilove proge v pristnem demag. škem smislu. Tako se seveda ne gradi železnice

in pristaši Musilove proge so se temu nezrelemu početju le smehljali in šli mirno svojo pot.

Nenadoma so pa izkočili iz besede Samostojni, ki so poslali v odbor in predsedstvo Musilove proge svojega najodličnejšega člana Ivana Puclja. Uvideli so, da bi proga Kočevje-Brod Moravice kot sporazumna proga vseh strank in gospodarskih krogov ne prinesla Samostojnim posebnih strankarskih koristi in zavzeli so se za hrbtom odbora Kočevje-Brod Moravice, v katerem sedi še danes minister Pucelj, za progo Črnomelj-Vrbovsko in Št. Janž-Sevnica. Kočevje-Severin so le radi lepšega postavili v zadnjo vrsto ter so ob priliki dolarskega posojila stavili parlamentu in vladi tozadevni ultimatum.

Videč, kako strankarsko hočejo izrabiti Samostojni konkurenco med obema projektoma, se je napotilo sredi julija t. l. nekaj odbornikov Musilove proge v Beograd, kjer so stopili v stik z ministrom Puceljem in klubovim predsednikom Samostojnih Rajarjem. Domenili so se, da niti Samostojni niti odbor proge Kočevje-Brod Moravice ne bodo zahtevali fiksno določene individualne smeri, ampak da naj pride v zakon le „zveza Slovenije z morjem preko Kočevja“, smer, kod da naj gre železnica, naj pa določijo strokovnjaki. Komaj so pa odborniki Musilove proge zapustili Beograd, že so Samostojni besedo prelomili: 48 ur nato je bil na odločno zahtevo istih Samostojnih sprejet zakon, ki določa, da se gradi železnica Kočevje-Vrbovsko.

Kako se naj kvalificira take ljudi? Kdo naj jim na besedo še kaj verjame?

Kako brezglavo so delali Samostojni za železnico, kaže jasno pred nekaj tedni potom letakov publicirana korespondenca med ministrom Puceljem in industrijalcem Kajfežem o tej stvari. Nobene vodilne ideje, nobene razloga ni v ministrovih pismih, pač pa puhle fraze, kot jih najdemo v zakotnem časopisju. Besedolomstvo glede dogovora v Beogradu pa je minister Pucelj utemeljil nasproti več gospodom, ki so ga zato prijel, češ, da radi tega niso držali dogovor: ker je njega — „Radikal“ napadel! To so torej stvarni razlogi, na katerih naj počiva po intencijah Samostojnih blagostanje nepregledne vrste slovenskih generacij ter slovenskega gospodarstva in blagostanja! To je dozorelost, ki zasluži, da se jo poveri z vodstvom usode celega ljudstva!

Toda zakon, ki statuirá progo Kočevje-Vrbovsko je tu. Vsled tega je računati žnjim in posledicami. Kakšne bodo te?

Predvsem moramo imeti pred očmi, da ako bi bili Samostojni držali besedo glasom kočevskega dogovora koncem l. 1920 ter bi bili izposlovali dva milijona dolarjev za Musilovo progo mesto za Vrbovsko, da bi se bilo moralo pri Musilovi takoj začeti z delom, ker so prav vsa pripravljavna dela končana in se lahko vsak čas zastavi z lopato. Beograd bi bil torej moral takoj dati zakonito določeni denar. in ker bi Musilova proga stala le kakih 250 milijonov dinarjev, 2 milijona dolarjev pa predstavlja približno 175 milijonov dinarjev, je jasno, da bi s tem denarjem dogradili celo progo, ker bi ga del lahko porabili za garancijo obrestij od prioritarnih akcij, s pomočjo katerih bi bili z lahkoto dobili še primanjkljaj na kapitalu. In v dveh letih bi že tekla železnica, Slovenija bi pa bila po najkrajši poti zvezana z morjem. Puceljevo progo bo pa treba šele trasirati in to bo sigurno trajalo vsaj dve leti. Za trasiranje bo Beograd najbrže že dal denar, ko bo pa trasiranje čez par let končano, bodo pa dolarji že bogzna kje, ker jih še za progo Beograd-Kotor ne bo dovolj. In tako ne bo izgotovljena ne Musilova in ne Puceljeva proga in Slovenija ne bo zvezana z morjem. To je jasno kot beli dan.

Da je to nenadomestljiva škoda, ki so jo Samostojni v svoji strankarski in osebni neprevdarnosti prizadejali celi Sloveniji, je jasno. Še bolj jasna pa postane ta škoda, ako premislimo, da bi na progo Kočevje-Brod Moravice gravitiralo 3500 km² sveta, na katerem gnije v dobesednem pomenu besede na stotisoče vagonov prezrelega prvovrstnega lesa, a čigar prirastek znaša dnevno

po uradnih podatkih 38 vagonov in čigar eksport se sedaj ne izplača. Ako vzamemo v obzir revno ljudstvo, ki stanuje na tem ozemlju in vodne sile, ki bi bile brezdvomno silno razgibale lesno industrijo vseh strok ter nad 100.000 ljudi, ki so popreje krošnjariji in životarili, danes pa napol lakote poginjajo, kakor tudi dejstvo, da bi se bila vrednost zemlje teh revnih ljudij vsaj popetorila, potem šele se nam bo morda zasvitalo, kakšno škodo so Samostojni s svojim brezglavnim postopanjem Sloveniji povzročili. Tudi ako se Puceljeva železnica izpelje, ta škoda ne bo popravljena; privatni kapital se vzpričo državne konkurenčne železnice Musilove proge ne bo upal graditi, Puceljeva železnica bo pa šla skozi revne oguljene kraje, ki so s težavo spravili dnevno štiri vagonne blaga skupaj, delajoč ovinek od najmanje 65 km.

Musilova proga je rezultat kompromisa vseh strank in interesentov. Vsled tega bi jo bila izpeljala vsaka vlada, ki pride na krmilo. Puceljeva proga pa je izrazito strankarska bojna proga; ako pride opozicija v vlado, je jasno, da načrtov Samostojnih ne bo podpirala! Da so pa bili Puceljevci na mestu, bi imela danes Slovenija ona dva milijona dolarjev in s tem najkrajšo zvezo Slovenije z morjem v žepu. Po zaslugi Samostojnih pa se je zavleklo to vprašanje za nedogleden čas. In vendar Samostojnim semintja še celo resni ljubljanski dnevnik nasedejo. Upamo, da se takemu igranju z interesi ljudstva napravi naskoro temeljit konec.

Pismo iz Skoplja.

Skoplje, 16. septembar 1922.

Skoplje, prestonica Cara Dušana Silnoga, od pamtiveka je igralo vrlo veliku istorisku, kulturnu i trgovačku ulogu u Makedoniji i staroj Srbiji, pa i sada ima istu, još i veću, ulogu u Južnoj Srbiji.

Usled poznatog turskog konzervativizma Skoplje nije moglo napredovati dok je bilo pod vladovinom Turske. Ono je tada imalo više političko-vojnički karakter. Usled međusobnog srpsko-bugarskog trvenja, u ono vreme trgovina u Skoplju poglavito je bila u rukama Turaka, Grka i naročito Jevreja, ma da su malobrojniji. Sada, posle rata, Skoplje se u svakom pogledu podiže i napreduje. Trgovina, trgovački promet u Skoplju danas je četiri puta veća i jača nego pre rata što je bila, ali ipak manja nego 1918, 1919 i 1920. Usled oskudice u potrebnoj robi 1918, 1919 i 1920 g., ne samo iz Južne Srbije, već i iz cele Severne Srbije dolazili su u Skoplje trgovci i potrošači, pa čak i iz Beograda, te su se u Skoplju snabdevali potrebama. Sve što se preko Soluna bilo donelo u Skoplje, sve je, tako reći razgrabljeno, odneto, potrošeno, a za cenu se nije pitalo. Sada, međutim, pošto su se prilike nešto sredile i sredjuju se još, na Skoplje je upućena cela Južna Srbija i najjužniji deo Severne Srbije. Sada za luksuzne i sitnije predmete, koje moderan i zavremen život traži i troši, Beograd je liferant, jer Skoplje ne troši mnogo ove predmete, te se u velikim količinama ni jedna radnja ne bavi, ali zbog toga ih srednji trgovci nabavljaju iz Beograda. Interesantno je, da na skopsku pijacu dolaze i trgovci iz predjašnje Črne Gore (na primer iz Andrejevice), pa se tu snabdevaju i prenos više kolima.

Pre ratova Bitolj je trgovački bilo mnogo važnije mesto od Skoplja, a sada Skoplje je preuzelo njegovu ulogu, a to je i prirodno. Dok nije bilo granice prema Albaniji, Albanci su trgovački gravitirali Bitolju, a sada su upućeni više na Skadar i Drač. Iz istih razloga Črnogorci su upućeni na Skoplje u mesto na Skadar.

Sada trgovina iz dana u dan prelazi u ruke naših kapitala, domorodaca i slovenskog porekla. Ovaj preobražaj počeo se vršiti još odmah po balkanskom ratu. Stvoreno je mnogo novih banaka i još se otvaraju. Izvozna i uvozna trgovina danas je skoncentrisana samo u rukama ovih banaka i velikih kapitalista. Manji kapitalisti više nedonose robu sa strane, niti što izvoze kao što je prezadjeno. One banke plasiraju i u bankarskim poslovima, ali glavni im je posao trgovina, velika trgovina. U Skoplju se nalaze i filijali velikih beogradskih trgovačkih firma.

Usled naglog podizanja privatnih i javnih gradjevina u Skoplju se nalaze i mnogo velikih stovarišta isključivo za raznovrsni gradjevinski materijal. Drvena gradja se donosi iz Slavonije i Bosne, a jako je skupa zbog skupog prenosa; a jedan deo drvene gradje donosi se iz južnog kraja naše Kraljevine.

Kao što rekoh, Skoplje jako dobro napreduje i biće jedno od najbogatijih, najlepših i najnaprednijih naših centara, ali se, i ako se stvaraju banke, oseća velika oskudica u novcu, pri svem tom što je Narodna Banka izdala već mogo milijardi novčanica. U stvari novca bi trebalo da ima, ali su te milijarde povučene u narod, u sela, kot seljaka i ovaj pošto još nema poverenje u banke, novac čuva kod sebe nedajući ga u obrt. Ovo je pogreška, jer usled nemanja kapitala, ne mogu se praviti obrti i pomagati privreda u opšte. Ako zemljoradnik, seljak još nema poverenje u banko, on može svoj novac uložiti u svoje sopstvene banke i zemljoradničke zadruge, pa da tako novac pusti u obrt. Na jednoj strani seljak traži od države pomoć i to ogromnu pomoć u pravama i kreditima, a na drugog strani sam ne stavlja u obrt svoj sopstven kapital i svoj novac. Na jednoj strani ne donosi se zakon o porezu, kojim bi se zemljoradnik porezom opteretio više i jače, a na drugog strani nam se budžeti zavišavaju deficitima. Je li čudo onda, što je dinar slab?

Zbog četvorostruko razvijenih poslova, skopljska železnička stanica pokazala se kao mala i nedovoljna, te su izrađeni planovi, da se malo dalje podigne nova železnička stanica za teretni zaobračaj, a ova dosadašnja služila bi samo za putnički saobračaj.

Skoplje ima i svoju Trgovačku-Industrijsku Komoru, a ovih će dana dobiti i svoju borzu.

Zbog toga što ga Turci nisu uredirali, Skoplje je nečisto: kad je suvo, prašino je puno; kad je kiše, blata je do kolena; nema vode dobre za piće, nema kanalizacije; regulacija se sporo izvodi. Opština baš sada opravilja kaldrmu, ali je, zbog nemanja materijala, taj posao privremeno stao. Mesto je močarno i usled toga malarično. Naročito se podiže Skoplje s jedne i druge strane Vardara.

Ma da se podiže mnogo gradevina, ipak u Skoplju nema dovoljno stanova za smeštaj svih stanovnika, koji tu stalno žive, jer je veliki priraštaj seoskog stanovništva i iz drugih krajeva koji dolaze da stalno tu žive i bave se raznim rentabilnim poslovima.

U Skoplju je mnogo skuplje živeti nego u ma kom mestu severno od Južne Srbije. Naročito tu skupoću i težinu osećaju činovnici, jer nemaju na koga da svalje skupoću života.

Od čuvenih skopskih vinograda i divnoga groždja sada nema ništa. Sve su to samo nerezine i neiskorišćena zemljišta. Upropastila je filoksera. Nekada je, pre ratova, Skoplje izvozilo hiljadama vagona groždja i vina, a sada donosi sa drugih strana i plaća skupo.

Skoplje ima i svoj univerzitet, učiteljsku

školu, trgovačku školu i. t. d. Skoplje ima tri cerkve, od kojih je istorijski poznata najlepše ukrašena cerkva Dušanova „Sveti spas“. Džamija ima više. Ima ih i novih, u zgradama, u kojima za vreme Turaka nije postojala džamija. Kolika verska trpeljivost?!

Bezbednost u jednom delu Makedonije, prema Bugarskoj, nije sjajna zbog upada bugarskih banda, a sa Arnautima smo prijatelji. No ipak se desi po koji nemio slučaj nepolitičkog karaktera. Tako, predesetak dana jedno arnautsko društvo puškama je ubilo jednog policijskog pisara i jednog kontrolora monopolskog za to, što im nisu dopuštali prodavati nemonopolisan duhan.

Prema demokratima ovde vlada jako nezadovoljstvo, jer paktiranju sa ljudima, koji su vodili bugarske komitske bande; ovima oaećavaju mnogo, a ne mogu im obećanja ispuniti. Sada je ovo nezadovoljstvo pojačano postupkom Ljube Davidovića, zbog odlaska na ranstranački kongres u Zagreb.

M. A.

Ustanovitev podružnice „Kulturbunda“ v Kočevju.

V dneh od 7. do 11. septembra t. l. smo imeli posebna slavlja v Kočevju. Ustanovila se je podružnica švabskega „Kulturbunda“ iz Vojvodine tudi v Kočevju. Bil je faktično sestanek in slavlje vseh nacionalnih Nemcev iz cele države. Zlasti pa še iz Slovenije. Iz Vojvodine sta prišla tajnika Kulturbunda sekcijski šef na razp. Dr. Grassl in deželno sodni svetnik iz Palanke Dr. Neuner, slednji glasom „Göttsch. Zeitung“ iz razloga, da pokaže, da ne samo državni penzionisti ampak tudi državni uradniki lahko delujejo v smislu intencij „Kulturbunda“. Dne 7. septembra so prišli ljubljanski, celjski, mariborski in ptujski Nemci v Kočevje; istega dne zvečer tudi vojvodinski. Navdušenje je bilo velikansko; ogromna večina Kočevjarjev na kolodvoru je pri sprejemu, ko so kočevarski pevci zapeli znano nemško pozdravno pesem, dobesedno plakali od ginjenja. Drugi dan je bilo ustanovno zborovanje Kulturbundove podružnice; udeležili so se ga vsi zaupniki Bauernpartei, njeni voditelji so imeli v rokah tudi pripravljavni odbor in edino in glavno besedo. Vpisalo se je takoj ca 500 članov. Za predsednika je bil izvoljen odvetnik Dr. Hans Arko, tajnikom njegov koncipijent Dr. Richard Rom, odbornikom pa gostilničar Ernst Petsche ter čevljar Mille in lesni trgovec V. Loser, vsi navdušeni pristaši in propagatorji Bauernpartei, zlasti še njen predsednik. Dne 9. septembra so obiskali gostje v spremstvu kočevskih meščanov Kočevsko Reko in Gotenico, 10. sep. pa Mozelj, Nemško loko, Koprivnik itd., da napravijo propagando za „Kulturbund“. Povod so jim Bauernpartajlovci postavili slavoloke z nadpisi v kočevarskih in frankfurtarskih barvah. Držali so se pozdravni govori, prisegala zvestoba medseboj in nemškemu narodu ter pozivalo, da naj zlasti mladino vzgoje v pristnem nemškem duhu. Tudi po deželi so Kočevjarji, ki so prišli v ogromnih množinah na sestanke, plakali od ginjenosti, videč, kako se daljni njih bratrance brinejo za njih dobrobit.

Ta prireditve je že deloma omahujoče Kočevjarje narodno silno ojačila ter jim dala v njih nacionalni odločnosti neprecenljivo moralno podporo. Da pa ne bo ostalo samo pri moralni, so Švabi na shodih po deželi obljubili tudi materijalno; obljubili so takoj ustanoviti posebno zadrugo, ki bo preskrbovala Kočevjarje s cenimi švabskimi živili iz Vojvodine. Navdušenje za to zadrugo med praktičnimi Kočevjarji je velikansko; samo ako ne bo tako kot z njihovim bankrotnim Konzumnim društvom ter nekimi vagoni,

ki so jih Švabi pred dobrim letom že poslali v Kočevje. Pa tudi glede šolstva hoče slediti tukajšnja podružnica spodbujevalnim besedam svetnika Dr. Neunerja, da naj svojo mladino vzgojujejo le v strogo nemškem duhu: zadnja „Göttscheer Zeitung“, glasilo Bauernpartei, pozivlje stariše, da bi pod zaščito „Kulturbunda“ vzeli poleg jugoslovanske šole še posebne privatne učiteljske moči v službo, ki bo njih deco odgajala v pristnem germanskem duhu...

Delovanje „Kulturbunda“ obeta torej biti mnogostransko, zlasti ker ljubljanski, celjski, ptujski in mariborski Nemci obetajo krepko sodelovanje. Želimo obilo sreče!

Politični pregled.

Kot smo že zadnjič poročali, so zmage Turkov v Mali Aziji nad Grki obrnili politično pozornost celega sveta nase ter jo odvrnili od drugih vprašanj. Turki imajo dve vladi, eno v Carigradu, ki priznava vse kar hočejo zavezniki, a drugo v Angori pod Kemal pašo, ki hoče obnoviti staro turško slavo tudi proti volji zaveznikov, zlasti Anglije ter postati ne samo azijska, ampak tudi evropska vlast. In Kemal paša je naklestil Grke ter koraka sedaj proti Carigradu, ki ga hočejo braniti Angleži za — Zvezo narodov seveda. Za Kemal pašo stoje seveda Rusi, ki sami reflektirajo na Carigrad in bo sigurneje nekoč ruski, če postane zopet turški kakor pa če bi bil angleški ali internationalen. Tudi Bulgari se veselo turških zmag — postali bi radi s Turki sosedi, ki so sosedi Rusov, da bi tako tvorili z Rusi in Turki enotno fronto. Ker za to fronto stoji tudi Nemčija, za njo pa še marsikdo, ki ni prišel ob likvidaciji vojne na svoj račun, je jasno, da obstojita v Evropi dva močna tabora, ki se ob neprevidnem ravnanju lahko vnameta v še hujši požar kot je bila pretekla vojna. Francija se je že potegnila napol nazaj, istotako Italija; le Anglija je bojovita, vendar se pa upa na mirno ureditev razmršenih razmer.

Mala antanta

ima jasno začrtano pot: ohranitev mirovnih pogodb, v kolikor so tangirani njeni življenski interesi, sicer pa mirna uravnava nasprotij.

V notranji politiki

je pričakovati sklicanje skupštine za sredo oktobra. Rešila po predvsem pereče uradniško vprašanje ter zakon o izjednačenju neposrednih davkov. Druge naloge se bodo itak same postavile na mizo.

V zunanji politiki

stoji država pod težkimi nalogami, tem težjimi, ker preti konflikt z Bulgarsko, ki je konečno slovanska država in se bo, kar je naravno, v daljni bodočnosti združila z nami. Lahko je vreči Bulgarijo ob tla, toda zgubljena slovanska zemlja bo morda za par desetletij potujčena in nikdar več slovanska. To je tem hujše, ker se Slovanstvo sistematično zadržuje od morja proč in utegnejo baš slovanski silno važni kraji ob Belem morju biti za vedno žrtvovani tujcem. A bodočnost Slovanstva je na morju! Rabimo torej dalekovidne in ne ozkosrčne zunanje politike.

Iz Radikal. Stranke.

Ministerski predsednik in šef stranke Nikola Pašič se vrne domov. Uredila se bodo predvsem zunanja politična vprašanja in vsaj za tako dolgo se bo skušalo izogniti se vsaki notranji krizi. Med tem časom se bodo rešili pereči notranji zakoni ter se skušalo razjasniti položaj do dna.

Merkantilna banka Kočevje

Obrestuje hranilne vloge po

4 1/4 %

izvršuje VSE v bančno stroko spadajoče TRANZAKCIJE, sprejema VLOGE na tekoči račun in na hranilne knjižice, katere IZPLAČA VSAK ČAS BREZ ODPOVEDI (rentni in invalidni davek na hranilne vloge plača banka iz lastnih sredstev), sprejema VLOGE NA ODPOVED, katere obrestuje po VIŠJIH obrestnih merah, izvršuje NAKAZILA, IZPLAČILA, VNOVČENJA itd., vnovčuje ČEKE, BANČNE NAKAZNICE itd., kupuje valute in devize (posebno dolarje) po najvišjih dnevnih cenah.

Tedenske vesti.

Osebnosti. Gospod Anton Kappus, koncipist pri okrajnem glavarstvu v Kočevju, je imenovan okrajnim komisarjem istotam. — G. Anton Muškatelj, preglednik finančne kontrole v Kočevju, je imenovan komisarjem finančne kontrole v Murski Soboti. Iskreno čestitamo!

Šolstvo v Kočevju. Obstojata dve ljudski šoli: petrazredna slovenska in šestrazredna nemška. Na čelu jima stoji g. nadučitelj Teo Bertiari. Nemška je imela ob koncu leta 1922 261 učencev, od teh 133 dečkov in 128 deklic, slovenska pa 354 učencev, od teh 182 dečkov in 172 deklic. Razmerje odgovarja tudi ljudskemu štetju v Kočevju: 1200 Nemcev, 1800 Slovencev. V Kočevje je všolan tudi del občine Sela. Podučuje na vsaki šoli po osem učnih moči, med njimi po šest ženskih. Na nemški šoli podučujejo večinoma Nemci izza šulferanjske dobe. Slovenske učne moči se napadajo v „Gottscheer Zeitung“, češ, da znajo premalo — nemški. Nekaterim se pa zdi, da znajo gotovi ljudje premalo — jugoslovansko. Letošnjo statistiko o obeh šolah prinesemo v prihodnji številki.

Ožji akcijski odbor za gradnjo železnice Kočevje-Brod Moravice v Kočevju priredi v nedeljo 1. oktobra t. l. ob 10. uri veliko manifestacijsko zborovanje, h kateremu vabimo vse prijatelje in interesente naše trase. — Zunanji gostje naj pridejo v Kočevje v soboto 30. sept. zvečer, da se morejo drugi dan zjutraj odpeljati z avtomobili in vozovi, ki so jih dali odboru brezplačno na razpolago naši soobčani in drugi, na Brod na Kulpi, kjer bo med potjo razlagal traso njen ustanovitelj na podlagi izgotovljenih načrtov gosp. ing. Musil. Vsakomur bo dana prilika, pogledati si tudi konkurenčno traso. — Da moremo preskrbeti prenočišča in drugo, je prijave pošiljati na gorenji naslov do 29. sept. t. l. — Hočemo, da najširša javnost spozna naše do danes tako malo poznane kraje — zlasti kulpsko dolino, ki se po svoji lepoti lahko kosa z najlepšimi kraji Slovenije.

Veliki ljudski shod v Brodu na Kupi priredi v nedeljo dne 1. oktobra ob 10. uri dopoldne pod milim nebom Odbor za gradnjo železnice Kočevje-Brod Moravice. Obravnavala se bodo važna gospodarska vprašanja vseh prizadetih okrajev ter se storili primerni sklepi, ki se pošljejo na vsa prizadeta mesta.

Gospod podravnatelj Klodič od zagrebške direkcije še vedno ni pojasnil kot strokovnjak, iz katerih stvarnih razlogov da bi bila proga Kočevje-Brod Moravice največja nesreča Slovenije, kot je trdil v „Poslanem“ po ljubljanskih dnevnikih. Ako gospod podravnatelj misli, da se bo izmuznil z molkom, se moti.

Lastnik Konzorcij „Radikal“. Izdajatelj Okrajni Odbor Radikalne Stranke v Kočevju. Odgovorni urednik I. Penko.
Tiskarna Jos. Pavliček, Kočevje.

Prima domače platno

po 100 K za 1 m prodaja Josip Hartmana nasl. V. Sbil, Velike Lašče, v poštnih paketih od 10 m naprej. 3-1

A. BUTINA

trgovina z dež. pridelki na debelo
V KOČEVJU

nudi vse v to svrhu spadajoče predmete
po najnižjih konkurenčnih cenah kakor:

pšenična moka vsake vrste
koruzne in pšen. otrobe
koruzna moka
koruzni zdrob
koruza
oves
sol
itd.

Naročila sprejema tudi tvrdka J. Kajfež
v Kočevju, Glavni trg.

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: 60.000.000 Din. — Rezerva: 30.000.000 Din.

Podružnice:

Bled, Celje, Cavtat, Dubrovnik, Ercegnovi, Jelsa, Jesenice, Korčula, Kotor, Kranj, Ljubljana,
— — Maribor, Metkovič, Prevale, Sarajevo, Split, Šibenik, Tržič, Zagreb. — —

Amerikanski oddelek.

Naslov za brzojave: Jadranska.

Afiliirani zavodi:

Jadranska banka: Trst, Opatija, Wien, Zadar.

Frank Sakser State Bank, Cortlandt Street 82, New York City.

Banco Yugoslavo de Chile, Valparaiso, Antefogasta, Punta Arenas, Puerto Natalos, Porvenir.

KORANIT

I. JUGOSLOVANSKA TOVARNA ASBESTSKRILJA
oferira v točno dobavo

materijal za kritje streh

iste kakovosti kakor eternit.

Samoprodaja:

Josip Rendeli, Karlovac

Zrinjski trg 23

tovarna za stavbinski materijal, cement in lončenino.

Krojačnica F. POTOČNIK

v Angliji in Franciji izprašani koncesionirani učitelj krojenja
Ljubljana, Šelenburgova ul. 6, I. nadstr.

izdeluje

moške obleke	damske kostume
površnike	elegantne plašče
žakete	francoske
frake	toalete

BOGATI VZORCI ANGLEŠKEGA BLAGA.

Posebni oddelek za obračanje oblek in površnikov - Prenarejanje žaketov
in salonskih sukenj. - Izdelava kompletne obleke ali kostume od 800 K dalje.

Dijaštvu in uradništvu znaten popust.

J. KAJFEŽ

Kočevje, Glavni trg 84

trgovina z mešanim blagom

in deželni pridelki

priporoča

vse deželne pridelke in specerijsko blago po najnižjih cenah.

Moka št. 00	29.60 K kg	kava sur. najf.	172.— K kg	kanditi	96.— K kg
" " 2	28.60 " "	" la	158.— " "	krompir	10.— " "
krušna moka	25.— " "	" IIa	148.— " "	sol	12.— " "
koruzna moka	20.— " "	" žgana	180.— " "	rožiči, celi	30.— " "
koruza	18.— " "	riž, najfin	46.— " "	" mleti	" " "
koruzni zdrob	" " "	" la	36.— " "	miło Schicht	36.80 "kos
pšenični otrobi	12.60, " "	" navaden	34.— " "	" Gazela	32.— " "
oves	17.— " "	sladna kava	34.— " "	slivovka	68.— " "
sladkor v kock.	84.— " "	cikorija Franck	80.— " "	drožnik	" " "
" sipen	" " "	" brez znam.	42.— " "	olje la	106.— " "
testenine	58.— " "	sveče	56.— " "		